

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА РЕЗУЛЬТАТИ ПЕДАГОГІЧНОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ ЩОДО ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

ORGANIZATION AND THE RESULTS OF THE PEDAGOGICAL EXPERIMENT ON THE FORMATION OF SOCIAL AND LEGAL COMPETENCE OF THE FUTURE OFFICERS OF THE NATIONAL GUARD OF UKRAINE

У статті представлено мету, логіку, етапи, змістове наповнення, а також результати педагогічного експерименту щодо формування соціально-правової компетентності майбутніх офіцерів Національної гвардії України.

Констатовано, що дослідно-експериментальна перевірка ефективності технології формування соціально-правової компетентності майбутніх офіцерів Національної гвардії України є основним етапом нашого дослідження, яке проводилося в три етапи.

Зазначено, що програма дослідження передбачала проведення попереднього діагностування рівнів соціально-правової компетентності майбутніх офіцерів Національної гвардії України при традиційних формах та методах її формування, що використовуються у вищих військових навчальних закладах. На наступному етапі експерименту здійснювався підбір методів, форм, умов і засобів організації освітнього процесу у Національній академії Національної гвардії України, що сприяють найбільш оптимальній траєкторії підготовки майбутніх офіцерів до професійної діяльності.

Констатовано, що під час організації експерименту ґрунтовному підбору підлягав особовий склад контрольної і експериментальної груп курсантів Національної академії Національної гвардії України.

Вказано, що при проектуванні діяльнісних факторів відбувалась активна стимуляція і мобілізація курсантів на опанування програми щодо формування соціально-правової компетентності майбутніх офіцерів Національної гвардії України, реалізувалась розроблена нами дидактична технологія.

Зазначено, що мета експерименту досягалася за рахунок наукової зміни організаційно-педагогічних факторів, впровадження розробленої дидактичної технології та педагогічних умов, реалізації відповідних методів і прийомів формування соціально-правової компетентності, ефективної організації самостійної підготовки за допомогою комплексу навчальних матеріалів «Соціально-правова компетентність», використання можливостей інтерактивного та онлайн навчання. Для оцінювання курсантів використовувалися заздалегідь підготовлені тести трьох рівнів складності.

Наведено результати контрольного вимірювання показників контрольної та експериментальної груп.

Підсумовано, що результати контрольного вимірювання за більшістю показників експериментальної групи значно випередили результати діагностичних зрізів контрольної групи.

Доведено, що процес формування соціально-правової компетентності курсантів експериментальних груп відбувся успішно, а авторська педагогічна технологія довела свою ефективність на практиці.

Ключові слова: майбутні офіцери Національної гвардії України, вищий військовий навчальний заклад, соціально-правова компетентність, педагогічний експеримент.

The article presented the purpose, logic, stages, content, and the results of the pedagogical experiment on the formation of social and legal competence of the future officers of the National Guard of Ukraine.

It was figured out that the researching and experimental testing of the effectiveness of the technology of formation of social and legal competence of the future officers of the National Guard of Ukraine was the main stage of the study, which was conducted in three stages.

It was noted that the research program included the preliminary diagnosis of the levels of social and legal competence of the future officers of the National Guard of Ukraine using traditional forms and methods of its formation, which were used in the higher military educational establishments. At the next stage of the experiment there was carried out the selection of the methods, forms, conditions, and means of the educational process at the National Academy of the National Guard of Ukraine organization, which served as a hand of help for the most optimal trajectory of training the future officers for their further professional activity.

It was pointed out that during the organization of the experiment, personnel of the controlled group as well as the experimental group, which consisted of the cadets of the National Academy of the National Guard of Ukraine, was subjected to the thorough selection.

It was stated that in the process of developing the active factors there occurred an active stimulation and mobilization of the cadets directed to the mastering the program on the formation of social and legal competence of the future officers of the National Guard of Ukraine and there was realized the developed didactic technology.

In the article it was highlighted that the purpose of the experiment was achieved through the scientific changes of organizational and pedagogical factors, the introduction of the developed didactic technology and pedagogical conditions, the implementation of relevant methods and techniques of formation of social and legal competence, effective organization of the time for self-preparation with the help of a set of studying materials "Social and Legal Competence", as well as through the use of the possibilities of interactive and online learning. To evaluate the cadets there were used the prepared tests with three levels of difficulties.

Moreover, there were provided the results of the control measurement of indicators of controlled group and experimental one.

It was summarized that the results of the control measurement presented that the experimental group was significantly ahead of the results of

УДК 371.38

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/59.24>

Данильченко О.А.,

ст. викладач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Національної академії Національної гвардії України

the diagnostic sections of the controlled group in accordance with the biggest quantity of indicators.

In the article it was distinguished that the process of formation of social and legal competence of the cadets of the experimental groups was suc-

cessful, and the author's pedagogical technology practically proved its effectiveness.

Key words: *the future officers of the National Guard of Ukraine, higher military educational establishments, social and legal competence, pedagogical experiment.*

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Повномасштабне вторгнення російської федерації на територію нашої держави поставило питання збереження державного суверенітету та територіальної цілісності нашої Вітчизни. Збройні Сили України та інші військові формування стали на захист нашої Батьківщини і продовжують виконувати завдання щодо відсічі збройної агресії російської федерації.

Військова освіта є сьогодні однією з важливих складників загальнодержавної системи освіти України. Вона має сприяти відтворенню кадрового потенціалу Збройних Сил України та інших військових формувань, забезпечувати високу якість підготовки військових фахівців відповідно до сучасних вимог, робити свій внесок у зміцнення обороноздатності держави [1, с. 66].

Відтак детального вивчення з боку науковців вимагає підготовка майбутніх офіцерських кадрів для військових формувань України.

Особливої актуальності ця проблема набуває для Національної гвардії України (НГУ), так як особовий склад цього військового формування виконує завдання як щодо здійснення оборони держави, так і навіть під час дії правового режиму воєнного стану щоденно продовжує виконувати завдання всередині держави.

Потребою сьогодення є ефективний пошук нових методик навчання майбутніх офіцерських кадрів та розроблення і впровадження у навчальний процес ефективних педагогічних технологій формування у них необхідних компетентностей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Аналіз наукової літератури засвідчив, що проблема формування соціально-правової компетентності майбутніх офіцерів НГУ ще не стала об'єктом детального вивчення з боку науковців.

На попередньому етапі нашого дослідження нами було констатовано, що рівень стану сформованості соціально-правової компетентності майбутніх офіцерів НГУ на сьогодні не зовсім відповідає вимогам сьогодення.

У зв'язку з цим гостро постало питання підвищення рівня сформованості соціально-правової компетентності майбутніх офіцерів НГУ, які в умовах воєнної загрози нашій держави будуть відповідати за навчання та виховання підлеглих, управляти їх діями у різних умовах обстановки, керувати згуртуванням військових колективів та працювати над створенням доброзичливої атмосфери у цих колективах, здійснювати комплекс заходів щодо

національно-патріотичного виховання підлеглих, їх правової просвіти та формування у них правосвідомості.

Нами було констатовано, що соціально-правова компетентність майбутнього офіцера НГУ щодо виконання функцій з охорони громадського порядку (ОГП) включає такі структурні компоненти: ціннісно-мотиваційний, когнітивний, діяльнісно-поведінковий, ціннісно-смысловий та рефлексивний.

Було зазначено, що на нашу думку, визначення сформованості соціально-правової компетентності майбутніх офіцерів НГУ здійснюється за критеріями, які відображають сутність її компонентів. Також були визначені показники та рівні її сформованості за кожним критерієм.

Було розроблено педагогічну технологію, яка спрямована на досягнення високої професійної майстерності майбутніх офіцерів НГУ та враховує основні вимоги, які сьогодні стоять перед офіцерським складом НГУ під час їх управлінської діяльності: високий рівень педагогічної майстерності з метою якісного проведення занять з підлеглими, знання нормативно-правової бази, яка регламентує діяльність НГУ, та вміння вірно застосовувати її у практичній діяльності, готовність до вирішення різноманітних конфліктних ситуацій у військових колективах та з цивільним населенням під час виконання службово-бойових завдань, якісне проведення заходів, спрямованих на патріотичне виховання та профілактику правопорушень тощо.

Мета статті – презентація результатів дослідження щодо експериментальної перевірки педагогічної технології формування соціально-правової компетентності майбутніх офіцерів НГУ.

Виклад основного матеріалу. Дослідно-експериментальна перевірка ефективності технології формування соціально-правової компетентності майбутніх офіцерів НГУ є основним етапом нашого дослідження, яке проводилося в три етапи.

Перший етап – вивчення історичної, філософської, спеціальної, психолого-педагогічної літератури з проблеми дослідження; аналіз особливостей діяльності офіцерів НГУ, що виконують завдання з ОГП; вивчення досвіду їх службової діяльності й визначення основних функцій, від яких залежить успішність виконання СБЗ.

Другий етап – визначення проблем формування соціально-правової компетентності майбутніх офіцерів Національної гвардії України під час їх навчання в НА НГУ, обґрунтування основних

її компонентів; обґрунтування методик дослідження; діагностування стану сформованості такої компетентності у майбутніх офіцерів НГУ, опитування та бесіди з випускниками; систематизація й узагальнення результатів, отриманих у процесі теоретичного аналізу та дослідної роботи; обґрунтування технології формування соціально-правової компетентності майбутніх офіцерів; обґрунтування та розробка моделі формування соціально-правової компетентності майбутніх офіцерів у процесі підготовки в НА НГУ; розробка навчально-методичних матеріалів для проведення занять за розробленою технологією, її реалізація та експериментальна перевірка.

Третій етап – математична обробка отриманих експериментальних даних; формулювання висновків дослідження; визначення напрямів впровадження основних положень дисертації у навчально-виховний процес ВВНЗ.

Програма дослідження передбачала проведення попереднього діагностування рівнів соціально-правової компетентності майбутніх офіцерів Національної гвардії України при традиційних формах та методах її формування, що використовуються у ВВНЗ; з'ясування основних проблем і перспектив розвитку; визначення та обґрунтування етапів формування соціально-правової компетентності майбутніх офіцерів, експериментальну перевірку технології формування соціально-правової компетентності майбутніх офіцерів, впровадження отриманих результатів у практику їх підготовки у ВВНЗ та визначення напрямів подальшого дослідження [2, 3, 4].

На наступному етапі експерименту здійснювався підбір методів, форм, умов і засобів організації освітнього процесу у НА НГУ, що сприяють найбільш оптимальній траєкторії підготовці майбутніх офіцерів до професійної діяльності. З цієї метою було: обґрунтовано загальну ціль, зміст та етапи дослідно-експериментальної роботи, що відбиває завдання формування соціально-правової компетентності майбутніх офіцерів; проаналізовано логіку підготовки майбутніх офіцерів, ОПП та навчальний план підготовки військовослужбовців, що несуть службу з ОГП; розглянуто предметні блоки соціальних, психолого-педагогічних та правових дисциплін як складових елементів навчального плану, що цілісно охоплюють увесь зміст підготовки курсантів до професійної діяльності через формування соціально-правової компетентності майбутніх офіцерів; побудовано модель формування соціально-правової компетентності майбутніх офіцерів під час навчання у НА НГУ; визначено частини та теми програм кожної навчальної дисципліни в межах психолого-педагогічних та правових дисциплін, що формують соціально-правову компетентність майбутніх офіцерів; розроблено організаційно-методичне забезпечення

навчального процесу за експериментальною технологією, що дозволяє адекватно реалізовувати зміст соціально-правової компетентності майбутніх офіцерів НГУ на кожному етапі дослідно-експериментальної роботи; розроблено критерії оцінювання сформованості соціально-правової компетентності майбутніх офіцерів, тестові методики для проведення контрольних зрізів, що надають об'єктивні якісні й кількісні показники рівня сформованості досліджуваного явища.

Перед початком експерименту курсантам ЕГ (28 чол.) на установчому зібранні було доведено цілі, етапи, завдання, програму експерименту, проведено їх мотивування для забезпечення активної участі та розуміння важливості запланованих заходів щодо формування їх соціально-правової компетентності.

Формування соціально-правової компетентності під час експериментальної організації навчального процесу відбувалося шляхом:

- формування соціально-значущих та особистісних мотивів майбутньої службово-бойової діяльності, перспектив кар'єрного зростання в обраній спеціальності;

- збудження пізнавального інтересу до явища соціально-правової компетентності та його застосування у професійній діяльності;

- опанування знаннями про основні категорії, поняття та положення бойової, спеціальної, професійно-психологічної підготовки в частинах НГУ та роль соціально-правової компетентності в успішній службово-бойовій діяльності офіцерів у формуваннях НГУ (під час проведення лекційних та семінарських занять, самостійного опрацювання літератури);

- вивчення сутності, змісту, структури, методів та форм прояву соціально-правової компетентності офіцерів НГУ під час їх службово-бойової діяльності;

- вирішення ситуаційних завдань щодо прояву соціально-правової компетентності офіцерів НГУ під час їх службово-бойової діяльності: відпрацювання в парах стандартних типових ситуацій; відпрацювання в парах дій та ситуацій в напружених умовах (інтерактивні методи навчання, тренування емоційно-вольової стійкості);

- тренування на практичних заняттях дисциплін двох видів завдань: спеціальних проблемних та різнорівневих комплексних завдань;

- організація самостійної підготовки, під час якої курсанти мали змогу використовувати комплект навчальних матеріалів «Соціально-правова компетентність»;

- проведення самоаналізу сформованості власної соціально-правової компетентності офіцерів НГУ згідно щоденнику самооцінювання;

- самовдосконалення власної соціально-правової компетентності офіцерів НГУ під час

позааудиторної діяльності, консультацій з НПП, методичних зборів та семінарів у НА НГУ тощо.

Мета експерименту досягалася за рахунок наукової зміни організаційно-педагогічних факторів, впровадження розробленої дидактичної технології та педагогічних умов, реалізації відповідних методів і прийомів формування соціально-правової компетентності, ефективної організації самостійної підготовки за допомогою комплексу навчальних матеріалів «Соціально-правова компетентність», використання можливостей інтерактивного та онлайн навчання. Для оцінювання курсантів використовувалися заздалегідь підготовлені тести трьох рівнів складності. Обсяг навантаження курсантів ЕГ та КГ зберігався однаковий.

Крім того, проводилося оцінювання сформованості рівня соціально-правової компетентності під час підсумкової рольової гри з дисципліни «Правознавство», коли було застосовано ігрові методи та метод аналізу конкретних ситуацій.

Для перевірки ефективності запропонованої технології було проведено порівняння результатів експертної оцінки рівнів сформованості професійної взаємодії курсантів КГ та ЕГ.

Також, схвальні відгуки курсантів про методику проведення занять показали, що така організація і проведення занять були для них цікавими, розвивалися основні компоненти соціально-правової компетентності, активно залучалися пізнавальні процеси, формувалися навички комунікації, соціальні здібності тощо.

Для підтвердження ефективності розробленої педагогічної технології було застосовано кількісні показники. Експериментальна перевірка ефективності її застосування здійснювалася за традиційною схемою шляхом порівняння контрольних даних в ЕГ і КГ. Для виконання цього завдання було використано статистичні методи обробки експериментальних даних.

В процесі вибору статистичних критеріїв нами враховувалися такі вимоги: простота критерія, широкий діапазон застосування, можливість застосування на нерівних за обсягом вибірках. Вибір статистичних критеріїв відбувався на основі загальної класифікації завдань дослідження та методів їх розв'язання. Рівень значущості розбіжностей в експерименті був традиційний – 5%.

Для проведення статистичного обґрунтування результатів експертного оцінювання нами було враховано досвід проведення досліджень українськими вченими та застосовано дисперсійний аналіз. Фактором впливу на рівень сформованості соціально-правової компетентності курсантів у процесі їхнього навчання обрано конкретну

педагогічну технологію, що застосовують у ході їх підготовки («Х»), яку нами ґрунтовно описано у 2 розділі дисертації. Під її впливом вивчено відмінність результативної ознаки «У» (рівень сформованості соціально-правової компетентності курсантів під час розв'язання ситуативних проблемних завдань).

У КГ заняття проводились за традиційною схемою організації навчально-виховного процесу у НА НГУ. Порівняльний аналіз у нашому дослідженні проводився за результатами експертної оцінки відповідно до розроблених параметрів

Аналіз результатів контрольного вимірювання довів, що за наведеними показниками ЕГ достатньо впевнено випереджає курсантів КГ: 44% курсантів ЕГ мали високу результативність діяльності порівняно з 31% у КГ, при цьому низьку результативність діяльності у КГ мали 15% курсантів. Отже, за більшістю показників ЕГ значно випередила результати діагностичних зрізів КГ. Це дає підстави зробити висновок, що процес формування соціально-правової компетентності курсантів ЕГ відбувся успішно, а авторська педагогічна технологія довела свою ефективність на практиці.

Основні результати нашого дослідження обговорювалися на засіданнях кафедр ЛА НАУ, НА НГУ, міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях тощо.

Висновки. У науковій статті розкрито організацію та презентовано результати педагогічного експерименту формування соціально-правової компетентності майбутніх офіцерів НГУ. Аналіз результатів контрольного вимірювання довів, що за більшістю показників ЕГ значно випередила результати діагностичних зрізів КГ. Доведено, що процес формування соціально-правової компетентності курсантів ЕГ відбувся успішно, а авторська педагогічна технологія довела свою ефективність на практиці.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Харитонова А., Бєлай С. Особливості психологічної адаптації курсантів із різним життєвим досвідом у ВВНЗ. *Збірник наукових праць Національної академії Національної гвардії України*. Том 1, № 68, 2019. С. 65–72.
2. Хоружий Г. Компетентнісні моделі у вищій освіті та бізнесі: зарубіжний досвід. *Вісник КНТЕУ*. 2018. № 1. С. 131–147.
3. Романишин А. Педагогічні умови викладання навчальної дисципліни «Морально-психологічне забезпечення діяльності військовослужбовців» у ВВНЗ. *Вища школа*. 2016. № 7–8 (145). С. 88–96.
4. Яворенко Г. Педагогічні компетенції. *Педагогіка*. 2012. № 4. С. 45–54.